

GEMEENTEARCHIEF HOUDT OPEN DAG

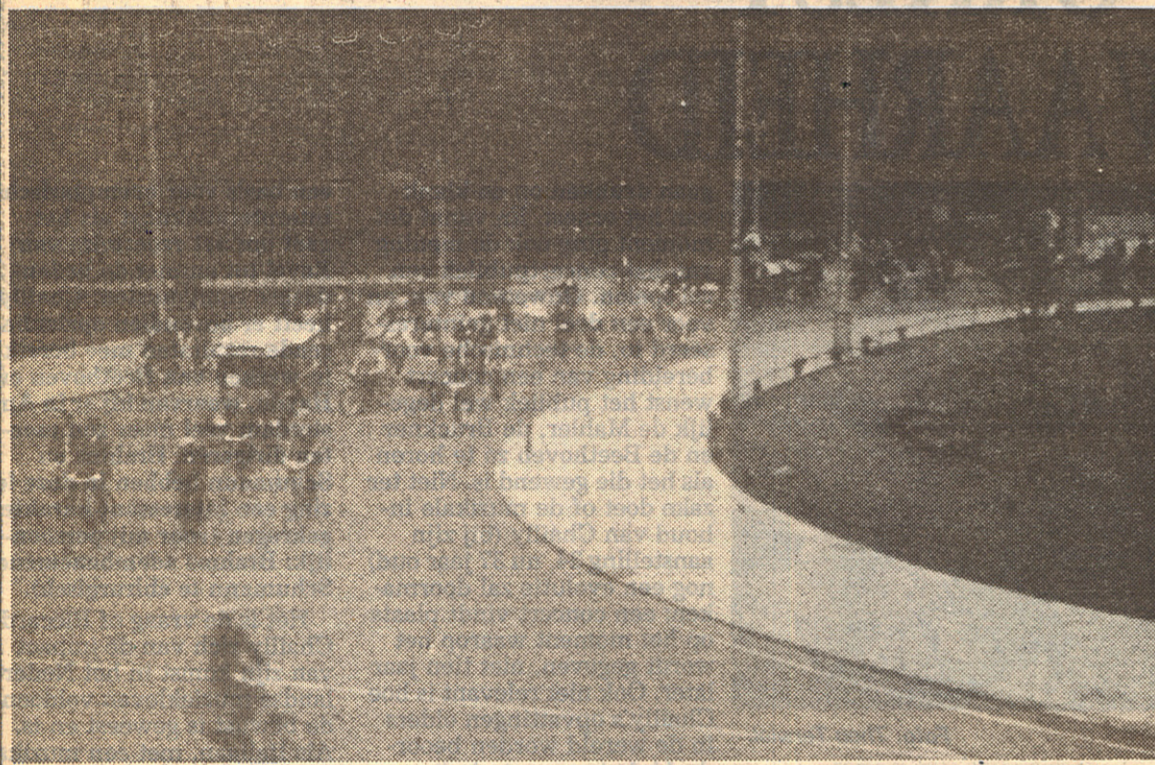

Foto rechts:

■ **Zwervende familie in de film 'Zelfkant' (1931).** „Waar gaan jullie naar toe,” vraagt een opletten-de rechercheur. „Dat weten wij zelf ook niet,” luidt het bedeede antwoord. Op naar „Jonker”, dus.

Foto links:

■ **Blijfe fietsers bij het Leidse Bosje.** Wat is het heerlijk rijden op het asfalt, de nieuwe „geruischloze wegbedekking”. Uit de film 'Moderne wegenaanleg te Amsterdam' (1926).

AMSTERDAM, vrijdag „Nou dat hebben we best getroffen!” stelt de 'familie Mulder' tevreden vast aan eind van de eerste dag in het opvangcentrum. Ze waren in bad geweest, schone kleren hadden ze gekregen, vervolgens was „de protesteerende, hongerige inwendige mensch met een flinken aanval tot zwijgen gebracht” en tot slot is er dan ook nog een „zindelijk nachtleger”.

Minstens zo vertederend als de positieve beelden zijn de tussentitels in de film 'Zelfkant' die morgen tijdens de derde Open Dag in het Gemeentearchief Amsterdam wordt vertoond. Met deze en nog enkele curieuze rolprenten presenteert de afdeling Beeld en Geluid van het archief zich voor het eerst aan het publiek.

'Zelfkant' dateert uit 1931 en werd gemaakt door de Amsterdamse cineast Henk Kleinman in opdracht van de vereniging Hulp voor Onbehuisten (HVO). Fondsenwerving, daar ging het om, en Kleinman had de boodschap goed begrepen. De „oude gebrekkige” vader, zijn dochter Marie met haar kind, en zoon-Jan dolen door de grote stad. Als zovelen waren zij „door de ijzeren greep van het noodlot niet gespaard gebleven”. „Dof en moedeloos” zijn de daklozen en „schichtig hun houding en blik”.

Maar ziet, daar in de 2e Constantijn Huygensstraat is het Pesthuys alwaar de vereniging Hulp voor Onbehuisten ('Jonker' in de volksmond, naar de stichter) aan de lopende band daden van barmhartigheid verricht. En daar komt het heel erg goed met het gezin Mulder. Na de allervriendelijkste ontvangst worden er weldra woningen en werk gevonden; plots heeft het bestaan weer zin. Voor hen en de talloze anderen. Maar ja, wil de vereniging haar missie kunnen blijven vervullen, dan kost dat wel geld... Het shot van een wat toberige boekhouder aan het eind maakt dat wel duidelijk.

Actueel

De vijftienvintig minuten durende film is een hecht doortimmerd docudrama. Na de meteen ter zake doende inleiding (prachtig, die door de straten en langs, inmiddels veelal verdwenen gebouwen dwalende camera) doet 'Zelfkant' aan de hand van de belevenissen van het gezin verslag van de Amsterdamse maatschappelijke zorg in de crisisjaren. Vanzelfsprekend is de toon behoorlijk bevoogdend, dat had alles te maken met het doel.

Niet alleen historisch gezien is de film ongemeen interessant, hij heeft wel degelijk ook actualiteitswaarde. Rina Beers, secretaris van de HVO-directie, schat het aantal zwervers in Amsterdam op tweeduizend. „Beslist niet minder dan in begin jaren dertig. Er zijn uiteraard wel verschillen, het inwonertal lag toen lager. En de mensen raakten eertijds door economische omstandigheden hun huis kwijt terwijl er nu zijn die hetzij uit eigen vrije wil hetzij gedreven door psychische problemen op straat leven.”

Die mogen niet worden verward met sommige hondstrouwe reizigers op tram en bus. Geen echte zwervers, zij wonen ergens. De hele dag rijden ze mee van begin- tot eindpunt want thuis kunnen ze de kachel niet brandende houden en het GVB-abonnementje verschaft hun warmte. Menige buschauffeur en trambestuurder ziet aan die vaste clientèle dat het buiten kouder wordt. Vaak kent hij zijn passagiers bij naam.

De Mokumse zwervers staan in de belangstelling. Hard wordt er gewerkt aan de nieuwe opvang aan de Oostelijke Handelskade. Eerder deze week diende bij de Amsterdamse rechter een kort geding dat was aangespannen door bewoners van de Zaagmolenstraat en omgeving tegen de HVO. Men wil vrijdelen dat er in hun buurt een dienstencentrum voor daklozen wordt ingericht. Het zijn aspecten die het aanschouwen van 'Zelfkant' een extra dimensie geven.

Het Gemeentearchief heeft de film op

de kop getikt bij het Nederlands Film-museum en er stemmige muziek onder gezet van — hoe kan het anders — 'De Volharding', het orkest van Willem Breuker. „Het is een juweel,” zegt historicus en filmfanaat Egbert Barten vol trots. Sinds vorig jaar augustus leidt hij de afdeling Beeld en Geluid waar zijn ondergebracht de filmcollectie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst, zeshonderd geluidsbanden van STAD Radio Amsterdam en — Barten raakt in vervoering — het filmarchief van de voormalige Dienst Publieke Werken. Maar ook 'Amsterdam' is er te vinden en als Pim de la Parra niet zo koppig zou doen, hadden ze tevens 'Lost in Amsterdam' op de plank liggen.

„We verzamelen alles wat maar betrekking heeft op Amsterdam,” meldt Barten opgetogen. „Geluidsopnamen, tv-journaals, video's, grammofoonplaten — van Mengelberg tot Tante Leen — en cd's. We hebben een geluidsreportage van de brand van het Rembrandt-theater in 1943. De verslaggever heeft een gesprek met de brandmeester op het dak van café De Kroon. De propagandafilm 'De Gouden Stad' draaide er, die fik werd vermoedelijk door het verzet aangestoken.”

De roestige blikken van Haghefilm, Pathé-Baby, Polygoon Haarlem en Multifilm, evenals de dozen met particuliere voortbrengselen, herbergen volgen. Barten ware schatten. „Het is echte heidense klus om die archieven te ontsluiten”, het materiaal te rubriceren en te restaureren. Bovendien weet je da

er nog zoveel meer is.” Hij wordt nerveus bij de gedachte aan de rijkdommen die op de zolders van de hoofdstedelijke woonhuizen liggen opgeslagen. „We zullen daaraan iets moeten doen. Mensen bewegen hun films en geluidsbanden hiernaartoe te brengen.”

Huwelijksreportage

Als een kostbaar kleinood koestert Barten het amateurfilmpje uit mei 1942 waarop het trouwfeest werd vastgelegd van Max Werkendam en Clare de Vries. „Het bruidspaar en de gasten dragen davidsterren, het is ongetwijfeld een van de laatste joodse huwelijken in Amsterdam geweest. Dan gaat je hart sneller kloppen, als je op zo iets stuit. Heel tragisch is dat de bruidegom later zou worden gefusilleerd vanwege verboden wapenbezit.”

Barten en de zijnen maken ook zelf producties, voornamelijk zaken betreffende die dreigen te verdwijnen. Zo wordt er een fotoreportage vervaardigd over het Olympisch Stadion en geregisseerde Barten hoogstpersoonlijk de video van het uitgraven van de „Baarsjes-bom”, september vorig jaar. Bij vertoning van het laatste schieten je de tranen in de ogen, door het geeuwen,

wel te verstaan. De uiterst saai beelden gekoppeld aan interviews die zich eindeloos voortstelen, leren dat de heren het vak nog niet in hun vingers hebben.

Nee, dan de film „Moderne wegenaanleg te Amsterdam” die Willy Mullens in 1926 maakte in opdracht van de gemeente. De cineast hanteerde nadrukkelijk het 'voor-en-na-de behandeling' principe. Het is guur en nat, en triest zijn de modderpoelen die zich uitstrekken over de Ceintuurbaan, Mauritskade, Willemsstraat en Utrechtsedwarsstraat. Dan wordt er asfalt, de „geruischloze wegbedekking” aangebracht en is het stralend weer! Blijfe fietsers ronden met z'n achten naast elkaar het Leidse Bosje. Bij deze hevige zwart/wit tegenstelling lijkt een beetje reclamebureau zijn vingers af. Om maar te zwijgen van de binnenstad-autovrij-lobby. Die film is gewoon kaasje voor hen.

Sabbat

Behalve het stratenwonder en 'Zelfkant' worden op de Open Dag van het Gemeentearchief onder meer de korte films 'Pierement' (1931) en 'Vrijdagavond' (1932) gedraaid. Jan Teunissen volgde de bewoners van de 'Jodenbuurt' aan het begin van de sabbat. Met name het op klokke vier stilvallen van alle

werkzaamheden is een gaaf staaltje van 'editing'. Beduidend minder fraai is wat Teunissen later met zijn materiaal zou doen. Het is vrijwel zeker dat hij uitsneden heeft geleend aan het verderfelijke product 'De eeuwige jood'.

'Pierement', van dezelfde cineast, biedt een wat al te obligate registratie van Jordaan-jool. Ook weer kundig gemaakt, dat wel, maar het enige echte leuke is de wervende tekst „Hier snijdt men katers” achter het raam van een café.

De meeste bezoekers van het Gemeentearchief willen hun stamboom uitpluizen of iets te weten komen over hun eigen straatje. Voor wie een bredere belangstelling heeft voor zijn woonstad is het archief met zijn vaak unieke films en geluidsbanden een bron van informatie, misschien zelfs van inspiratie en in elk geval van nostalgisch vermaak.

De Open Dag begint om 10.00 uur en duurt tot 16.00 uur. Voorstellingen van 'Zelfkant' om 10.30, 12.30 en 14.30 uur in de zjujst ingerichte filmzaal. De overige films worden de gehele dag door in cabines vertoond.

Als u toch gaat; doe Egbert Barten een plezier en kijk nog eens even op zolder... Gemeentearchief Amsterdam, Amsteldijk 67.

onder redactie van Gerard van der Zwaan

„Hallo, waar gaan jullie naar toe?”

Nieuwe afdeling vertoont aandoenlijke Amsterdamse films uit jaren dertig